

DOI 10.51558/2490-3647.2024.9.2.1271

UDK 811.111'243-053.9
159.922.6:81'243

Primljeno: 15. 10. 2024.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Tanja Gradečak

USPJEŠNO STARENJE I UČENJE STRANOG JEZIKA¹

Teorija aktivnosti koju je predložio Havighurst (1963) sugerira da se uspješno starenje ostvaruje kada starije odrasle osobe ostanu aktivne i održavaju društvene interakcije. Kvaliteta života, prilagodba pojedinca na starenje i osjećaj dobiti usko su povezani s očuvanjem prijašnjih društvenih navika, kao i sa stupnjem fizioloških, psiholoških i kognitivnih aktivnosti. Jedna od kognitivnih sposobnosti koja može pridonijeti održavanju zadovoljavajuće razine aktivnog starenja jest učenje stranog jezika, a ovo istraživanje pokazuje neke preliminarnе rezultate o učincima učenja engleskog kao stranog jezika na osjećaj dobiti umirovljenih starijih osoba. Nakon rasprave o definiranju pojma 'starija odrasla osoba' i pregleda teorijske pozadine starenja kroz teoriju odvajanja, aktivnosti i kontinuiteta, predstavljeni su rezultati istraživanja provedenog na 80 polaznika tečaja engleskog jezika za umirovljene starije osobe putem upitnika s pitanjima otvorenog tipa i pitanjima procjene prema Likertovoj skali koji ispituje socio-afektivne čimbenike u procesu učenja engleskog jezika, a koji je u temeljnim elementima strukturiran prema Pfenninger i Polz (2017) o učinku tečaja stranog (L2) jezika na socio-afektivne čimbenike, tj. motivaciju za učenje engleskog jezika učenika starije životne dobi. Rezultati ukazuju na to da postoje izvjesna starosna ograničenja ljudske sposobnosti za učenje stranih jezika, kao i dobne razlike u učenju stranih jezika, ali da visoka motivacija i osjećaj intelektualnog zadovoljstva kao i interakcija s predavačem i ostalim polaznicima tijekom procesa učenja doprinose osjećaju dobiti sudionika.

Ključne riječi: uspješno starenje; učenici starije životne dobi; učenje jezika; engleski kao strani jezik

¹ Rad je nastao na temelju istraživanja u sklopu znanstvenoistraživačkog projekta ZUP 2018 *Figurativni jezik u zdravstvenoj komunikaciji* (2019.-2021.), voditelja prof. dr. sc. Marija Brdara, a izložen je na međunarodnom znanstvenom skupu *Age Comm 2019* koji je 9. svibnja 2019. održan na Sveučilištu Corvinus u Budimpešti.

1. UVOD

Uspjeh je postao imperativ u suvremenom životu, stoga ne čudi da je pronašao svoj put u gotovo sve aspekte međuljudske interakcije. Ljudi se vrlo često ocjenjuju prema položaju u hijerarhiji poslova, materijalnom posjedu i društvenom utjecaju. Svi ovi aspekti ljudskog života akumuliraju se tijekom godina, pa se starije odrasle osobe² vrlo često prepoznaju kao istaknuti članovi zajednica u kojima žive i u kojima su aktivni. Istovremeno, međutim, ljudsko starenje podrazumijeva gubitak tjelesnih i kognitivnih funkcija, gubitak društvenih uloga i društvenih kontakata, iako neka istraživanja pokazuju da starije odrasle osobe, s određenim preduvjetima zadovoljenja osnovnih ljudskih potreba, ove gubitke ne doživljavaju kao prijetnju vlastitom osjećaju dobrobiti, pogotovo ukoliko su njihovo samopercipirano zdravlje i osjećaj mogućnosti kontrole nad vlastitim životom visoko rangirani (Fagerström i Aartsen 2013). Zbog produljenja životnog vijeka, modernizacije i industrijalizacije društva, dobna skupina starijih osoba raste i time postaje sve relevantnija kao društveni akter i determinator gospodarskih i kulturnih aktivnosti. Tako je dana 1. siječnja 2023. stanovništvo EU procijenjeno na 448,8 milijuna ljudi, a više od jedne petine (21,3%) bilo je u dobi od 65 godina i više. U razdoblju od 2023. do 2100. očekuje se pad udjela radno sposobnog stanovništva, dok će starije osobe vjerojatno činiti sve veći udio u ukupnom stanovništvu: oni u dobi od 65 godina i više činit će 32,5% stanovništva EU do 2100. godine, u usporedbi s 21,3% u 2023. (Eurostat 2024). U izvješću se ističe kako više pozornosti treba posvetiti aktivnostima kojima bi se očuvao i poboljšao financijski i društveni status te tjelesno i psihičko zdravlje starijih osoba, jer se oni međusobno uključuju i vrlo često i nadopunjuju. Rezultati istraživanja Hertzoga i dr. (2008) i Murmana (2015) sugeriraju da u slučaju starijih odraslih osoba s normalnim kognitivnim funkcioniranjem, pa čak i kod onih s Alzheimerovom bolešću ili nekim oblikom demencije, uvođenje čak i minimalne tjelesne vježbe i kognitivne aktivnosti ili stimulacije može načelno poboljšati njihove kognitivne funkcije. Iz izvješća se može zaključiti da je kognitivno zdravlje došlo u

² „Starija odrasla osoba“ kao kategorija stanovništva je vrlo fluidna, pa tako npr. Eurostat prepoznaje samo tri kategorije: djeca (0 do 14 godina), radno sposobne (15 do 64 godine) i starije osobe (65 godina i više). Američki Nacionalni institut za starenje općenito opisuje starije odrasle osobe kao osobe od 65 ili više godina, međutim, same definicije starije odrasle osobe razlikuju se od autora do autora i izraz se u službenim dokumentima većine europskih institucija uglavnom koristi kao eufemistička zamjena za izraz „stariji“, „stari“ i sl. Preporuka je ovog instituta koristiti izraz „starije odrasle osobe“, „osobe starije od X“ ili „osobe u dobi od X do Y“ umjesto „stari“, „stari“, „stariji“, „seniori“ ili „stariji građani“. Riječ „odrasla osoba“ promovira njihovu slobodu izbora i osobnost, kao što to i inače čini tzv. inkluzivni jezik koji koristi izraze s imenicom ‘osoba’ ili ‘ljudi’ na prvom mjestu, npr. ‘osobe s invalidnošću’ umjesto ‘invalidne osobe’ ili ‘invalidi’.

fokus istraživača i da se smatra jednakovrijednim onom tjelesnom (u smislu odsustva fizičke boli ili smanjenja fizioloških funkcija tijela općenito) i kako je potrebno sve snage usmjeriti k istraživanju načina poboljšanja i očuvanja kognitivnih funkcija kod starijih odraslih osoba.

Učenje stranog jezika i dvojezičnost zauzimaju visoko mjesto u skupu kognitivnih aktivnosti koje pridonose uspješnom starenju, kako su utvrdili Bialystok, Craik i Freedman (2007), Blumenfeld i dr. (2017), Morford i Mayberry (2000) te Muñoz (2010). Pri tome se prepoznaje da je motivacija jedna od najvažnijih predispozicija za učenje općenito, ali i za učenje jezika (Gardner 1985; Lamb i dr. 2019) jer u većini slučajeva za starije odrasle osobe ne postoji izvanjska, institucionalna prisila da se provodi neki oblik formalnog obrazovanja. Ova su istraživanja ukazala na činjenicu da se stariji učenici načelno dobrovoljno uključuju u učenje jezika, što zauzvrat znači da je njihova motivacija veća. Još jedan aspekt koji pomaže starijim učenicima u učenju jezika je njihovo životno iskustvo i sposobnost korištenja postojećeg znanja i izvlačenja zaključaka iz njega, kako tvrdi Muñoz (2010).

U globalnim okvirima može se uočiti da dolazi do povećanja broja organizacija i civilnih udruga koje starijim osobama pružaju strukturirane aktivnosti, fizičke i kognitivne, kao što su satovi gimnastike i aerobika ili tečajevi digitalnih tehnologija i stranih jezika. Preporuke Europske komisije (Tikkanen, Nyhan 2006) o potrebi promocije cjeloživotnog obrazovanja i preporučenim aktivnostima za starije odrasle osobe, kao i službena akcija Ujedinjenih naroda kojim je desetljeće 2021-2030 proglašeno desetljećem zdravog starenja (*UN Decade of Healthy Ageing: Plan of Action*) ukazuju na podizanje svijesti o potrebi da se više pozornosti posveti zdravom starenju.

Tečajevi učenja stranih jezika lako se mogu logistički, prostorno i kadrovski organizirati pa ne čudi što su i u gradu Osijeku vrlo česti i dobro posjećeni. Veliki porast broja tečajeva stranih jezika putem interneta uočen je tijekom pandemije COVID-19 kada se pokazala osobita potreba angažirati starije odrasle osobe kako bi u izolaciji održale društvene kontakte, iako je online nastava samo djelomice nadomještala prirodne potrebe za socijalizacijom (Tonković i dr. 2020), no ovaj ćemo aspekt obrazovanja ostaviti za neko daljnje istraživanje.

Potaknuti osobnim iskustvom predavanja engleskog kao stranog jezika osobama starije životne dobi, i uživo i *online*, u ovom ćemo radu predstaviti rezultate kvalitativnog istraživanja provedenog 2019. godine kojim se pokušala utvrditi povezanost proaktivnog stava prema učenju stranog jezika kao aktivnosti koja doprinosi dobrobiti, i kognitivnoj i emocionalnoj, a koja je temeljno obilježje us-

pješnog starenja. Ispitanici u dvije skupine starijih odraslih osoba koji pohađaju tečaj engleskog jezika u dvije udruge umirovljenika anketirani su s ciljem da se utvrdi postoji li kod njih afektivni stav prema učenju engleskog jezika, postoji li kod njih subjektivno procijenjeni utjecaj procesa učenja stranog jezika na njihove kognitivne sposobnosti i osjećaj općeg zadovoljstva, postoji li povezanost učenja stranog jezika s drugim aktivnostima i hobijima te je li im poznavanje engleskog jezika poticaj za aktivan stil života. Istraživačka su pitanja dio jednog većeg istraživanja o razini znanja engleskog jezika, hobijima i aktivnostima kojima se bave, a koja također imaju za cilj utvrditi elemente koji utječu na zdravo starenje u kontekstu modernog, informatiziranog društva. Nakon kratkog pregleda teorija starenja i uloge učenja jezika u drugom poglavlju, treće poglavlje nudi rezultate ankete s generičkim podacima o dobi i jezičnim vještinama, općim pitanjima o poznavanju jezika i hobijima, samoprocjeni njihovog znanja engleskog jezika i vrednovanju iskaza o stavovima prema učenju jezika. Slijedi i rasprava o određenim točkama koje proizlaze iz njihovih odgovora kao i opća rasprava o objektivnim i afektivnim aspektima učenja jezika u starijoj dobi dok četvrto poglavlje nudi neke okvirne zaključke s prijedlozima za promicanje uloge učenja jezika u uspješnom starenju.

2. TEORIJSKA POZADINA

2.1. Starije odrasle osobe

Povijesno gledano, starije odrasle osobe bile su poštovane i cijenjene zbog svoje mudrosti, a među ljudima su ih često nazivali 'starješinama' i 'vođama'. U današnjem društvu, međutim, s valom za valom industrijalizacije i modernizacije koje zamjenjuju ljudsku radnu snagu i postaju temeljni izvori informacija, oni postaju sve manje potrebni i cijenjeni. Ljudi često starijim osobama pripisuju određene stereotipe, poput lošeg zdravlja, invaliditeta i smanjenih kognitivnih sposobnosti. Taj se fenomen često označava kao *ageizam*, a Brossoie (2010) ga definira kao sustavno etiketiranje i diskriminaciju starijih osoba. To je u suprotnosti s tendencijama suvremene demografije koja bilježi porast starenja stanovništva, te neminovno promiče nužnost ozbiljnog proučavanja i analize njihovog statusa u društvu, u smislu i fizičke i društvene egzistencije.

Brossoie (Ibidem) predstavlja starenje u sklopu gerontologije kao znanstvenog proučavanja starenja koje ispituje biološke, psihološke i sociološke čimbenike povezane sa starošću i starenjem. Kao medicinski pojam *gerontologija* proučava

biološke čimbenike, uključujući fizičko zdravlje i genetiku, dok sociološki čimbenici uključuju odnose, kulturu i društvo, a psihološki mentalno zdravlje, kognitivne procese i opću dobrobit. Ona je zasebna grana studija posvećena dijagnostici i općenito liječenju bolesti i zdravstvenih problema koji se odnose na starije osobe, a već desetljeće unazad dio je jednog općeg znanstvenog pristupa, *geroznanosti*, koja se fokusira i na čimbenike koji utječu na usporavanje procesa starenja i poboljšanje cjelokupnog zdravlja u našim poznim godinama. Iz ovog se znanstvenog područja u društvene (pa posredno i u humanističke i primijenjenolingvističke) znanosti posuđuje i pojam ‘starije odrasle osobe’ za osobe u dobi od 65 i više godina, što će biti pojam korišten i u ovom radu. Phillipson (1998) je uočio da se koncept starosti i dobi u suvremenom društvu mijenja kako zbog porasta očekivanog životnog vijeka, tako i zbog promjena u životnim stilovima, te da su granice između dobnih skupina arbitrarne jer su društveno konstruirane. Kako bi se olakšalo definiranje “starije osobe”, većina je zemalja odabrala definiciju Svjetske zdravstvene organizacije (WHO 2018) koja se nadovezuje na gore spomenutu geroznanstvenu definiciju dobi od šezdeset ili šezdeset i pet godina jer u tome razdoblju ljudi većinom izlaze s tržišta rada i promijene društvenu ulogu ili status.

2.2. Teorije starenja

Zadržavanje visoke razine neuralne plastičnosti i poboljšanje kognitivnih performansi postaje novo mjerilo uspjeha, a tradicionalno prihvaćena *teorija društvene neangažiranosti* starijih osoba polako se povlači iz žiže znanstvene javnosti nauštrb tzv. *teorije aktivnosti* (Havighurst 1963), koja promiče njihovu socijalnu interakciju i aktivan životni stil. Nova generacija takozvanih *uspješnih osoba* prepoznata je kao ona gdje starije odrasle osobe zadovoljavaju kriterije koje su iznijeli Rowe i Kahn (1987) u svom amblematskom članku “Ljudsko starenje: uobičajeno i uspješno”, a koji uključuju odsutnost bolesti i invaliditeta, visoku fizičku i mentalnu sposobnost i aktivan angažman u životu. Kao što je gore već rečeno, ove objektivno mjerljive vrijednosti moraju izdržati test pozitivne subjektivne procjene od strane samih starijih osoba, tako da etiketa uspješnih osoba u starijoj odrasloj dobi uvelike ovisi o njihovom pozitivnom afektivnom stavu prema vrstama aktivnosti i interakcija u kojima sudjeluju, te o intrinzičnoj motivaciji koja bi trebala iz njega i proizlaziti. U tom smislu je na ovom mjestu nužno napomenuti da se uspješnom starenju kao nadređeni pojam pojavljuje i *zdravo starenje*, koje može uključivati i bolesna stanja koja se mogu uspješno liječiti i koja mnogo realnije opisuju opće stanje tipično za

stariju populaciju (Wong 2018). Svjetska zdravstvena organizacija (*World Health Organisation*, WHO) definira zdravo starenje kao proces razvoja i održavanja funkcionalne sposobnosti koja omogućuje dobrobit u starijoj dobi, tako da se uspješno starenje puno češće povezuje s afektivnim stavom prema starenju gdje se tom procesu pristupa aktivno i asertivno, izražavajući otvorenu želju i proaktivnost, tj. angažiranost u pokušajima održavanja tjelesne i kognitivne funkcionalne sposobnosti. Prethodne studije su pokazale da postoji pozitivan odnos između aktivnosti učenja i zdravlja općenito te da učenje ima pozitivan učinak na psihološke, mentalne i socijalne aspekte zdravlja (Schoultz i dr. 2020).

Ne postoji jedinstvena teorija starenja, kako sa psihološkog, sociološkog tako i s neurokognitivnog stajališta, ali neka od sveprisutnijih i tradicionalno prihvaćenih stajališta prema starenju prisutna su u konceptima odvajanja, aktivnosti i kontinuiteta kao bitnih aspekata u procesu starenja koje su u podlozi mnogih suvremenih teorija starenja (Heinz i dr. 2017) i koje će nam poslužiti za interpretaciju rezultata našeg istraživanja.

2.2.1. Teorija odvajanja

Teorija odvajanja u razdoblju starenja koju su predložili 1961. godine Cumming i Henry, a koja je u međuvremenu opovrgnuta razvojem kasnijih teorija o starenju opisanima niže u tekstu, tvrdi da je prirodno i prihvatljivo da se starije osobe povuku iz društva i osobnih odnosa kako stare. Ovo je zapravo bila prva teorija starenja koju su razvili društveni znanstvenici, a sadržavala je neke osnovne postulate kao što su npr. gubitak veza s osobama u okolini, što je povezano s osjećajem neizbježnosti smrti i propadanja, gubitak društvenih normi kao posljedica gubitka društvene interakcije, starenje kao oblik promjene ega koje dovodi do kognitivnog propadanja, što sve zauzvrat promiče organizacije koje preferiraju mlade u procesu dobrog (pro)ocjenjivanja doprinosa društvu. Odvajanje se događa kada su ga i društvo i pojedinac spremni pokrenuti ili kada je društvo spremno, ali pojedinac nije ili kada je pojedinac svjestan gubitka energije ega i sam se iz toga društva povlači. Neki od postulata odnose se na razlike u neangažiranosti specifične za spolove i američko društvo, tako da napuštanjem središnjih uloga muškaraca u sferi rada i žena u braku i obitelji starije osobe mogu doživjeti krizu koju je moguće prevladati samo ako se preuzmu različite uloge koje neangažirano stanje zapravo i zahtijeva. Konačni postulat teorije odvajanja jest da se ona općenito definira kao neovisna o kulturi, ali je njezin oblik često oblikovan kulturom.

Iz nekoliko gornjih postulata jasno je da je teorija neizbježno povezana s geografskim (Sjedinjene Američke Države) i društvenim odrednicama razdoblja (uloga muškarca i žene u društvu 50-ih i 60-ih godina 20. stoljeća), a njezini specifični elementi jednako su indikativni za njezinu relevantnost kao što su i više univerzalni, kako i sam završni postulat tvrdi. Relevantnost ove teorije više se odnosi na činjenicu da je to bila prva znanstveno, tj. sociološki zaokružena teorija o starenju nego u samom njenom sadržaju koji je naknadnim istraživanjima u većem dijelu opovrgnut, no upravo je svojom kontroverznošću potaknula mnoga multidisciplinarna istraživanja procesa starenja.

2.2.2. Teorija aktivnosti

Teorija aktivnosti koju je razvio Robert J. Havighurst pojavila se inicijalno također 1961. godine, kao reakcija na postulate teorije odvajanja i sugerira da se uspješno starenje događa kada starije odrasle osobe ostanu aktivne i održavaju društvene interakcije (Havighurst 1963). Teorija pretpostavlja pozitivan odnos između uvođenja novih fizičkih i kognitivnih aktivnosti i zadovoljstva životom. Havighurst je primijetio da te aktivnosti, osobito ako se percipiraju kao smislene, omogućuju starijim osobama da se suprotstave nametnutim i ograničavajućim društvenim ulogama zamjenjujući ih onim novima. Neke starije odrasle osobe možda nisu toliko spremne uključiti se u nove aktivnosti i hobije, osobito one društvene, i preferiraju osjećaj kontinuiteta, kao što je sugerirano u teoriji kontinuiteta u nastavku, što u određenoj mjeri ovisi o kulturnim i tradicionalnim čimbenicima svakog društva. To je pridonijelo nekim kritikama teorije koje sugeriraju druge čimbenike, kao što su osobnost, socioekonomski status i stil života kao poveznice između zadovoljstva životom i povećane razine aktivnosti (Heinz i dr. 2017).

2.2.3. Teorija kontinuiteta

Teorija kontinuiteta starenja predlaže da će starije odrasle osobe obično zadržati iste aktivnosti, ponašanja, osobine ličnosti i odnose kao one koje su imale u ranijim godinama života. Ideju kontinuiteta prvi je 1968. godine upotrijebio George L. Maddox kada je primijetio da su ljudi skloni baviti se sličnim aktivnostima i nastaviti s poznatim životnim navikama kako stare, ali sama teorija kontinuiteta starenja, kao što primjećuje Diggs (2008), nije uvedena sve do 1989.

Kontinuitet se opisuje kao vanjski ili unutarnji, pri čemu Atchley (1989: 184) definira unutarnji kontinuitet kao „osobine pojedinca u odnosu na zapamćenu unutarnju strukturu, kao što je postojanost psihičke strukture ideja, temperamenta, afekata, iskustava, preferencija, sklonosti i vještina”. Vanjski kontinuitet definiran je u smislu „zapamćene strukture fizičkog i društvenog okruženja, odnosa uloga i aktivnosti”, a njegova je percepcija rezultat života u poznatim uvjetima koji uključuju poznate vještine, okolinu i ljude (Ibidem, 185).

Teorija se najviše kritizira zbog svoje definicije normalnog starenja. Kritičari ove teorije smatraju da bi teorija kontinuiteta mogla biti primjenjivija i korisnija za zdrave starije odrasle osobe budući da ona, općenito uzevši, zanemaruje one starije odrasle osobe koje boluju od kroničnih bolesti (Heinz i dr. 2017).

Što se tiče rezultata naše ankete i aspekata svake od gore navedenih teorija, koji se u mnogim slučajevima preklapaju, pretpostavljamo da teorija aktivnosti nudi neka prihvatljivija objašnjenja za izbore koje su naši sudionici napravili kada su se odlučili uključiti u aktivnost učenje stranog jezika, jer je većina njih krenula na tečaj engleskog nakon znatnog prekida i kao pokušaj ponovnog uspostavljanja svoje uloge u društvu ili održavanja društvenih veza. Mogli bismo se referirati i na teoriju modernizacije koju su razvili Cowgill i Holmes (1972). Oni uočavaju da kako društvo postaje modernije status starijih osoba opada, što je uočljivo u potrebi da se nadoknadi zaostatak u znanju engleskog jezika kao *linguae francae* suvremenog globaliziranog društva. Tu je i teoriji o uspješnom starenju blizak prijedlog o selektivnoj optimizaciji koju s teorijom kompenzacije kombiniraju Baltes i Baltes (1993) sugerirajući da se starije odrasle osobe mogu uspješno prilagoditi i nositi sa starenjem usredotočujući se na dobrobit i vlastite prednosti (umjesto na gubitke) i aktivirajući strategije kompenzacije kada se susreću sa životnim izazovima.

2.3. Učenje jezika kod starijih osoba

Jedna od najdugotrajnijih teorija u području usvajanja drugog jezika, hipoteza kritičnog razdoblja, koju je popularizirao Lenneberg (1967), a prvi put predložili neurolozi Penfield i Roberts 1959. godine, navodi da postoji biološki određeno razdoblje života kada ljudi mogu lakše usvajati jezike, a koje se proteže od dobi od 2 godine do puberteta. Hipoteza ne navodi izričito da je učenje jezika nakon kritičnog razdoblja nemoguće, samo teže, no iako je tijekom desetljeća doživjela brojne kritike, svojim je postavkama ipak dugotrajno utjecala na pristupe poučavanju i učenju stranog jezika.

Nedavno su, međutim, uz slogan *što prije, to bolje*, kako napominje Rokita-Jaškow (2013), razvijena i stajališta *što stariji, to bolji* i *što mlađi, to bolji u nekim aspektima* i/ili o načelnoj kvalitativnoj promjeni pogleda na rano i kasnije usvajanje novog jezika. Blumenfeld i dr. (2017: 1) predlažu da „razumijevanje učenja jezika u kasnijem životu može razjasniti kako se jezična iskustva i kognitivne vještine specifične za dob mogu iskoristiti za usvajanje jezika, pružajući uvid u to kako cjeloživotna iskustva konfiguriraju našu sposobnost učenja”. Ovi, kao i mnogi drugi istraživači, identificirali su dob učenika – bez obzira na to je li njihovo usmjerenje teorijsko ili primijenjeno – kao jedno od ključnih pitanja u području usvajanja drugog jezika (L2) (cf. García Mayo, García Lecumberri 2003; Muñoz, Singleton 2011; Singleton, Pfenninger 2018). Muñoz (2010: 42) tako navodi da „stariji početnici napreduju brže u prvim fazama procesa usvajanja L2, što ih čini učinkovitijim učenicima u kratkom roku, to jest, imaju prednost u tempu učenja”. Isto tako, eksplicitna poduka u učionici favorizira eksplicitno učenje jezika, u kojem su stariji učenici superiorniji zbog svoje veće kognitivne zrelosti (Muñoz 2010).

Hu (2016) daje valjan argument da, osim čimbenika povezanih s dobi koji utječu na učenje drugog jezika kod djece i odraslih, postoje dodatni kognitivni, obrazovni i socijalno-psihološki čimbenici, kao i neurološki čimbenici koji utječu na proces učenja jezika, neke od kojih možemo naći u podacima iz istraživanja, iz čega se može zaključiti da učenje drugog jezika mogu i trebaju prakticirati starije odrasle osobe.

Sličan učincima učenja stranog jezika na održavanje kognitivnog funkcioniranja i odgađanje pojave simptoma demencije u starijoj dobi je i učinak dvojezičnosti, kako su utvrdili Bialystok, Craik i Freedman (2007). Kriterij za dvojezičnost u skupini starijih kanadskih pacijenata koje su proučavali bio je da su pacijenti proveli većinu svog života, barem od rane odrasle dobi, redovito koristeći najmanje dva jezika. Dvojezični pacijenti u uzorku pokazali su kašnjenje od 4,1 godinu u pojavi simptoma demencije u usporedbi s jednojezičnima (Bialystok, Craik, Freedman 2007). Više prednosti aktivne upotrebe dvaju ili više jezika bit će objašnjeno i ispitano u analizi anketnih pitanja u nastavku.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Kako bi se identificirale motivacije i stavovi starijih odraslih učenika prema učenju engleskog jezika konstruiran je upitnik koji ispituje socio-afektivne čimbenike u procesu učenja engleskog jezika, a koji je u temeljnim elementima strukturiran prema Pfenninger i Polz (2017) o učinku tečaja stranog (L2) jezika na socio-afektivne

čimbenike, tj. motivaciju za učenje engleskog jezika učenika starije životne dobi, kao što su želja da se komunicira s govornicima engleskog jezika, putovanja i novi životni izazovi. Upitnik se sastoji od uvodnih demografskih podataka o spolu i godinama starosti te stupnju obrazovanja, pitanjima samoprocjene vještina i poznavanja engleskog jezika gdje su brojevima 1 do 5 trebali označiti koje od jezičnih područja vide kao svoju jaču stranu pri učenju engleskog jezika, gdje je 1- najslabije, a 5 - najbolje, 10 pitanja otvorenog tipa i 5 pitanja s Likertovom skalom od 5 stupnjeva od 1 (*u potpunosti se ne slažem*) do 5 (*u potpunosti se slažem*) o afektivnim stavovima prema učenju engleskog jezika (Prilog 1.).

Istraživanje je provedeno u skladu s Helsinškom deklaracijom, odnosno ispitanici su bili obaviješteni o svrsi i anonimnosti istraživanja, te mogućnosti odustajanja od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku, kao i o davanju informiranog i dobrovoljnog pristanka na sudjelovanje u istraživanju. Upitnik je načelno kvalitativne naravi i kvantitativni rezultati u smislu postotaka pripadanja određenoj skupini ispitanika ili općih demografskih podataka, kao i Likertove skale kod subjektivne procjene stavova, samo su indikativni kako bi se dobila slika o odnosu učenika starije životne dobi ka učenju engleskog kao stranog jezika. Fokus našeg istraživanja, dakle, nije na određivanju razlike u L2 učenju starijih odraslih u odnosu na mlađe odrasle osobe, kao kod istraživanja čimbenika (npr. prethodno učenje nekog stranog jezika) koji objašnjavaju individualne razlike među starijim učenicima.

Polaznici pohađaju tečajeve engleskog jezika u dvije udruge koje se bave organiziranjem različitih aktivnosti za umirovljenike: *Ženska udruga Izvor* iz Tenje i *Klub 60+* iz Osijeka. Oni nude različite razine učenja engleskog jezika usporedive s razinama definiranim Zajedničkim europskim referentnim okvirom, u rasponu od početne razine A1 do srednje razine B1. Jezični predavači, u oba slučaja umirovljene profesorice engleskog jezika, koriste različite materijale koje same sastavljaju na temelju udžbenika engleskog jezika različitih izdavača i razina, prilagođene starijim polaznicima engleskog jezika.

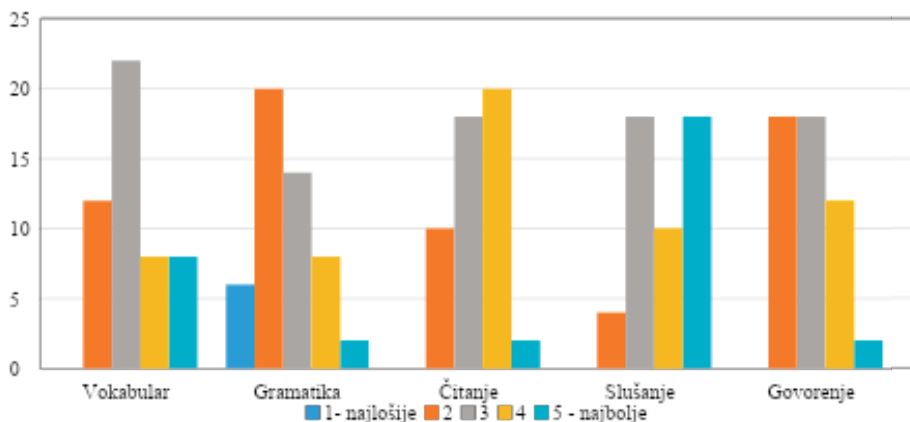
U anketi je sudjelovalo 80 sudionika tečajeva engleskog jezika, od kojih 24 u skupini B1 (32%), 20 u skupini A2 (28%), 18 u skupini A1+ (20) i 18 u skupini A1 (20%). Budući da se radi uglavnom o starijim polaznicima engleskog jezika, njihovi predavači su dodali i razinu A1+ za naprednije početnike. Ovi podaci korisni su za aspekt istraživanja koji se bavi jezičnim vještinama kod učenika starije životne dobi, no može ih se povezati i s nekim od odgovora o afektivnim elementima učenja koje ćemo obraditi niže u radu.

4. REZULTATI

Tablica 1: Opći demografski podaci o ispitanicima

Spol	Godine starosti	Razina obrazovanja	Broj stranih jezika	Dužina učenja stranog jezika	Pohađanje tečaja engleskog
M 7,5%	61-70 68%	Osnovna škola 8%	1 (40%) = eng/ njem	Nije učio 40%	>5 mjeseci 36%
Ž 92,5%	71-80 y 32%	Srednja škola 22%	2 (36%)= eng, rus	1 – 8 godina 24%	1-3 godine 40%
		Fakultet 70%	>3 (24%)= tal, špa, njem	> 8 godina 36%	>3 godine 24%

Tablica 2: Samoprocjena vještina i poznavanja engleskog jezika

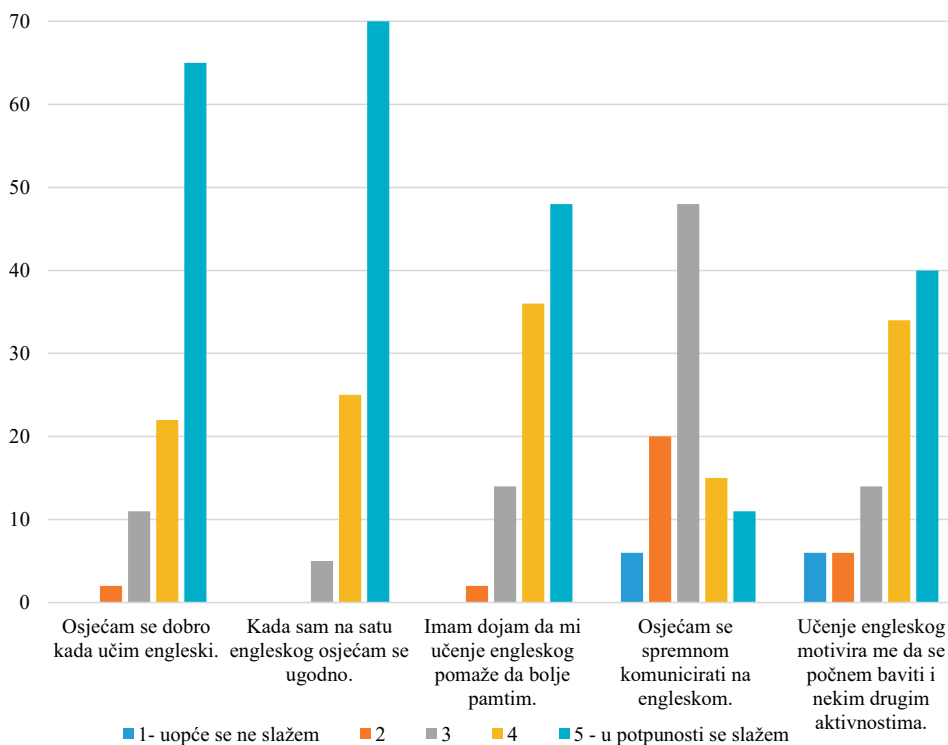

Tablica 3: Odgovori na pitanja otvorenog tipa o motivaciji za pohađanje tečaja i hobijima

Pitanja otvorenog tipa	Najčešći odgovori	%
4. Zašto ste se odlučili upisati tečaj?	Učenje engleskog jezika	25%
	Putovanja	23%
	Obnavljanje znanja	19%
	Volim engleski	18%
	Komunikacija s članovima obitelji u inozemstvu (unucima)	11%
	Učenje jezika za rad	4%
5. Kako ste saznali za tečaj?	Preko prijatelja koji su već pohađali tečaj ili putem medija (radio, novine)	40%
	Putem Interneta – Facebook stranica udruga	44%
	Ustanova koja organizira tečaj (klub, odnosno udruga)	10%
	Knjižnica	6%
6. Pohađate li još neki tečaj i, ako da, koji?	Ne pohađa niti jedan drugi tečaj	52%
	Njemački	2%
	Mađarski	3%
	Satovi glume	10%
	Terapija zvukom,	9%
	Tečajevi informatike,	5%
	Tečajevi pilatesa i plesa	19%
7. Imate li neki hobi i, ako da, koji?	hodanje	23%
	gimnastika	17%
	joga	15%
	vrtlarstvo	15%
	pletenje, šivanje, kukičanje,	14%
	čitanje	11%
	rješavanje križaljki	5%
8. Koliko puta tjedno se bavite svojim hobijima?	Svaki dan	26%
	Dva puta tjedno	28%
	Manje od dva puta tjedno	46%
9. Imate li priliku koristiti engleski i, ako da, gdje?	Nemam priliku koristiti engleski jezik	24%
	Na putovanju	31%
	Razgovori s obitelji (Skype, Facetime)	36%
	Ostalo	9%

10. Gdje biste još željeli koristiti engleski?		
	Na putovanju	48%
	Gledanje filmova i TV emisija bez titlova	14%
	Surfanje internetom	15%
	Čitanje na engleskom (22%).	13%
	Želim pomoći svojoj djeci i/ili unucima u školi, odnosno oko domaće zadaće iz engleskog	10%

Tablica 4: Afektivnim stavovi prema učenju engleskog jezika

5. DISKUSIJA

5.1. *Spol*

Uočen je značajan nerazmjer između polaznika i polaznica koji pohađaju tečajeve (vidi Tablicu 1). Rezultati se podudaraju s podacima u metaistraživanju o odnosu spola i cjeloživotnog učenja koje je provela Öz (2022), gdje je pokazano da je na globalnom planu vjerojatnije da će muškarci sudjelovati u edukacijama u okviru strukovnog osposobljavanja i tehničkih tečajeva, a da su žene vjerojatnije pohađale edukacije u područjima obrazovanja i skrbi u zajednici. Postoje nezanemarive razlike kulturološkog i društvenog utjecaja na ove tendencije u kontekstu pojedinih zemalja, ali u slučaju našeg istraživačkog uzorka ono se poklapa s općim tendencijama, kao i s podacima van der Silk i dr. (2015) koji pokazuju da su starije odrasle polaznice tečaja stranog jezika više profitirale od osposobljavanja na višim razinama obrazovanja nego muškarci, čime se potvrđuje korelacijski okvir genetskog utjecaja izraženije urođene sklonosti učenju jezika kod žena u interakciji s čimbenicima okoline kao što su motivacija, orijentacija, obrazovanje i strategije učenja.

5.2. *Dob*

Budući da su tečajevi prilagođeni starijim odraslim osobama, starost polaznika je primjerena očekivanjima, no iznenađujuće je velik postotak polaznika u rasponu od 71 do 80 godina života, što ukazuje na visoku kognitivnu fleksibilnost koja omogućava učenje novih sadržaja i u tako visokoj dobi. Kao što je navedeno kod Feinstein (2006), odrasli imaju važnu prednost: kognitivnu zrelost i njihovo iskustvo poznavanja općeg jezičnog sustava. Poznavanje materinskih jezika, kao i drugih stranih jezika, uspostavlja povoljniju pozadinu za učenje nego kod djece, i oni su spremniji usvojiti gramatička pravila i sintaktičke pojave. Nadalje, Kormos i Csizér (2008: 327) sugeriraju da je kod učenika srednjih škola „interes za kulturne proizvode na engleskom jeziku utjecao na njihovo motivirano ponašanje, dok je međunarodno držanje kao važna prediktivna varijabla bilo prisutno samo u dvije starije dobne skupine”.

5.3. Stupanj obrazovanja

Postoji niz razina obrazovanja polaznika tečaja, od osnovnog obrazovanja do doktorata (vidi Tablicu 1). Većina ima srednjoškolsko ili visokoškolsko, sveučilišno obrazovanje. Polaznici s osnovnim obrazovanjem i doktoratom su u manjini. Rezultati meta-analize koju su proveli Babenko i dr. (2017) pokazali su da je sklonost prema cjeloživotnom učenju imala tendenciju postupnog povećanja tijekom obrazovanja i tijekom karijere, a čini se da se usmjerenost na cjeloživotno učenje nastavlja razvijati i nakon završetka formalnog obrazovanja. Sklonost stjecanju novih znanja, a time i učenju stranog jezika očito je rezultat i životnih potreba, ali i obrazovnog statusa, gdje se fakultetski obrazovnim pojedincima smatra normalnim nastaviti stjecati nova znanja ili osvježiti stara.

5.4. Samoprocjena vještina i poznavanja engleskog jezika

Polaznicima je ponuđeno pet jezičnih područja za samoprocjenu: vokabular (pri čemu je naglasak bio da procijene koliko se prisjećaju riječi i izraza), gramatika, čitanje, slušanje i govor, pri čemu su trebali ocjenama od 1 (najslabije područje) do 5 (najbolje područje) ocijeniti svoje znanje o engleskom u tih pet kategorija (Tablica 2). Načelno se smatra da je za učenike općenito važno da razmišljaju o svom napretku i prepoznaju koji su područja ili vještina potrebni im za poboljšanje rezultata učenja kako bi bili u stanju usmjeriti svoje napore u neka područja za koja smatraju da su im manjkava.

Blanche (1988) uočava da je točnost samoprocjene uvjet autonomije učenika. Vjeruje da ako učenici mogu dovoljno točno procijeniti svoj vlastiti učinak, neće morati u potpunosti ovisiti o mišljenjima učitelja i istodobno će moći osvijestiti učitelje o svojim individualnim potrebama učenja.

Blue (1994) navodi da Oskarsson (1989) govori o šest različitih razloga zbog kojih postupci samoprocjene mogu biti korisni u učenju jezika: promoviranje učenja, podizanje razine svijesti o učinku učenja, poboljšanje orijentacije ka cilju, širenje raspona procjene (povećava se broj elemenata koje mogu ocijeniti), zajednički teret procjene (osjećaju se jednako vrijednima kao i nastavnici u procesu (pr)ocjene znanja) i blagotvorni učinci nakon tečaja (veća razina samouvjerenosti i sigurnosti u svoje znanje). Blue (Ibidem) uočava i još jednu korist od samoprocjene učenika, a to je da im to može pomoći da procijene napor koji ulažu, što bi ih moglo potaknuti da sljedeći put pokušaju više. To će im pomoći da prepoznaju koje su njihove jače strane, kao i upoznati vlastita ograničenja.

Kao što se može primijetiti u Tablici 2, vještina koja je ocijenjena najvišim ocjenama, uglavnom 4 i 5, je slušanje. To je ujedno i jedina vještina koju niti jedan pristupnik nije ocijenio s 1. Ovaj se rezultat može povezati s pitanjima u Tablici 1 o učenju engleskog jezika prije tečaja jer je većina njih, 60%, izjavilo da su učili engleski i prije zbog čega su se osjećali kao da razumiju i shvaćaju što se na satu govori. Najbolje ocijenjena vještina nakon slušanja bila je još jedna pasivna ili receptivna vještina, čitanje. Kao što se i pretpostavilo, učenici se osjećaju ugodnije s pasivnim vještinama od onih aktivnih, što dokazuje najniži rezultat koji se pripisuje govoru. U svojim ispitivanjima studija o samoprocjeni Blanche (1988) otkriva da su kod gotovo svih kategorija učenika u dva područja učenja jezika, izgovoru i gramatici, uočljivo niske procjene vlastitog znanja, kao što su i niske korelacije s objektivnim rezultatima ispitivanja ovih dviju vještina. Iako nismo tražili procjenu samog izgovora, već govorenja općenito, možemo ipak naći određenu vezu između Blancheove izjave i rezultata u Tablici 2 jer su te dvije produktivne vještine slično ocjenjivane.

5.5. Anketna pitanja otvorenog tipa i analiza odgovora

1. Koje strane jezike govorite?

Od 80 sudionika, najveći postotak (37%) navodi da govori engleski jezik. Drugi najveći postotak, 23% polaznika, tvrdi da ne govori niti jedan strani jezik, pri čemu su to polaznici iz skupine A1 koji još uvijek nisu sigurni u svoju razinu znanja engleskog jezika. Ostali jezici koje su polaznici naveli su ruski, njemački, francuski i talijanski.

2. Jeste li učili engleski prije ovog tečaja i koliko dugo?

Većina polaznika (74%) navodi da su učili engleski prije tečaja, a samo 26% njih nije. Od onih koji su odgovorili potvrdno, njih 42% učilo je engleski u osnovnoj školi, 29% u srednjoj školi, a ostali ponuđeni odgovori su godinu, 6 mjeseci i 1 mjesec. Većina polaznika učila je engleski jezik u školi gdje nisu uspjeli postići zadovoljavajuću razinu znanja što govori u prilog ideji da su tečaj pohađali kako bi obnovili svoje znanje. Engleski jezik je u Jugoslaviji, kada su polaznici pohađali osnovnu i srednju školu, u nastavu ušao sedamdesetih godina 20. stoljeća, tako da nije za čuditi da postotci nisu veći. Njemački i ruski jezik, te donekle i francuski bili su drugi najzastupljeniji jezici u obrazovnom sustavu SFRJ, tako da se osjeti velika diskrepancija s praktičnim potrebama za znanjem engleskog jezika u 21. stoljeću i predznanja ovog jezika koji polaznici imaju (Petrović 2002).

3. Koliko dugo pohađate tečajeve koje nudi ova organizacija?

S obzirom da je ovo pitanje strukturirano kao pitanje otvorenog tipa, polaznici su predložili mnogo različitih odgovora. Najveći postotak, odnosno 54% polaznika, navelo je da tečaj pohađa 4 mjeseca, koliko traje tečaj za jednu jezičnu razinu.

4. Zašto ste se odlučili upisati tečaj?

Kao što je pretpostavljeno u pitanju 2, većina pristupnika navodi da je razlog zašto su upisali predmet obnavljanje znanja (29%) ili kao specifičniji razlog navode da je to učenje engleskog jezika (35%). Drugi zanimljiv ponuđeni odgovor je putovanje, 23%. Mnogi stariji ljudi, uglavnom oni koji su u mirovini, često putuju. Satow (2008) tako objašnjava da su putovanja dobra za održavanje kognitivnih funkcija jer problemi i pogreške koje nastaju boravkom u stranoj zemlji izazivaju mozak da pronađe rješenja i prilagodi se novoj situaciji. Daljnji odgovori sugeriraju da polaznici vole engleski (18%) što pridonosi relevantnosti pozitivnog afektivnog stava potvrđenog u daljnjim anketnim pitanjima, a učenje jezika za rad navelo je kao argument samo 4% ispitanika, potvrđujući nižu participaciju u radnoj snazi od strane starijih odraslih osoba u hrvatskom društvu. Svi daljnji odgovori koje su pristupnici dali ukazuju na različite afektivne motivacijske čimbenike koji im pomažu u usvajanju jezika, a posebno se ističe 11% njih koji navode da je motivacija za učenje engleskog jezika bila želja za komunikacijom s članovima obitelji, osobito unucima, koji žive i rade u inozemstvu, većinom Kanadi, Irskoj, Australiji i SAD-u.

5. Kako ste saznali za tečaj?

Većina polaznika je za tečaj saznala preko prijatelja koji su već pohađali tečaj ili putem medija (40%). Ono što iznenađuje je da je kao izvor uz druge medije, poput radija ili novina, njih 44% za tečaj saznalo putem Interneta, na Facebook stranici udruga jer se starije osobe uglavnom percipiraju kao tehnološki nedovoljno potkovane. Norris (2001) sugerira da je "generacijski jaz" ključna značajka prilagodbe na Internet, pri čemu ga stariji dijelovi stanovništva počinju koristiti mnogo sporije. Naravno, to ovisi i o zemlji ili dijelu svijeta i njihovoj razvijenosti. Broj starijih osoba koje koriste internet vjerojatno je veći u SAD-u nego u Hrvatskoj, a ovisi i o nekim kulturnim i tradicionalnim normama, kao što je zajedničko kućanstvo s mlađim generacijama koje bakama i djedovima pomažu pri uporabi Interneta, a što neki od odgovora sugeriraju. Oba ova najčešća odgovora ukazuju na važnost socijalizacije i održavanja društvenih kontakata koji pomažu pri aktivaciji i angažmanu u različitim aktivnostima.

Izvor informacija za ispitanike bila je i ustanova koja organizira tečaj s 10% (klub, odnosno udruga) i knjižnica sa 6%, što dopušta tumačenje da bi mogla postojati

inherentna poveznica između inicijalno motiviranih starijih osoba da se uključe u daljnje aktivnosti, što treba biti podržano od strane institucija kako bi se ojačala mreža društveno angažiranih starijih osoba, ali i da bi se trebalo dodatno doseći starije osobe koje nisu uključene ni u jednu od institucionalno predviđenih aktivnosti kako bi se mreža proširila i njezine potencijalne koristi za širu zajednicu.

6. Pohađate li još neki tečaj i, ako da, koji?

Većina učenika ne pohađa niti jedan drugi tečaj (52%), njih 2% uči njemački, 3% uči mađarski uz engleski, a ostatak postotka je raspoređen na aktivnosti kao što su satovi glume, terapija zvukom, tečajevi informatike, tečajevi pilatesa i plesa. Anna Leatherdale (2017), producentica u jednoj od plesnih zaklada, uočava da je rekreacijski ples popularan među starijim osobama, kao i da je koristan za njihovo zdravlje. Objasnila je da iako je ples oblik fizičke umjetnosti koji uključuje korištenje tijela, on nudi više od prilike za vježbanje: pruža mentalnu stimulaciju i angažman, mogućnost samoizražavanja kroz kreativni medij, fizičke izazove i nagrade i mogućnost upoznavanja drugih ljudi koji dijele zajednički interes i druženja u okruženju zajednice.

7. Imate li neki hobi i, ako da, koji?

Pristupnici su naveli mnogo različitih hobija kao što su joga, gimnastika, hodanje, vrtlarstvo, pletenje, šivanje, kukičanje, čitanje, rješavanje križaljki itd. Toepoel (2015) tvrdi da slobodno vrijeme može biti važan alat za povećanje ili održavanje socijalne integracije u kasnijem životu. Svi ovi hobiji mogu se podijeliti u 2 skupine: tjelesni i kognitivni, od kojih se samo čitanje i križaljke mogu smatrati potonjim. Kako bi identificirali kako hobiji utječu na starije osobe Verghese i dr. (2003) su utvrdili da su među aktivnostima u slobodno vrijeme čitanje, igranje društvenih igara, sviranje glazbenih instrumenata i ples povezani sa smanjenim rizikom od demencije. Prema njihovim modelima, starije osobe koje su rješavale križaljke četiri dana u tjednu (četiri dana aktivnosti) imale su 47 % manji rizik od demencije nego ispitanici koji su rješavali križaljke jednom tjedno (jedan dan aktivnosti). Također povezano s prethodnim pitanjem, ples se pokazao kao jedina tjelesna aktivnost povezana s manjim rizikom od demencije.

Pristupnici su naveli znatno više hobija za tjelesnu aktivnost. Tomioka i dr. (2016) u svojoj studiju o navikama japanskih starijih osoba zaključuju da je visoka angažiranost hobijima povezana sa smanjenom smrtnošću. Bavljenje hobijem produljuje dugovječnost i zdrav životni vijek starijih ljudi. To pokazuje da hobiji osim fiziološke prednosti imaju i onu psihološku.

8. Koliko puta tjedno se bavite svojim hobijima?

Čak 26% ispitanika svojim se hobiem bavi svaki dan, a 28% dva puta tjedno, što je prosječna učestalost koja se preporučuje za zadovoljavajuću razinu angažmana. Studija koju su proveli Verbrugge, Gruber-Baldini i Fozard (1996: 30) opaža da se kako ljudi stare njihove aktivnosti mijenjaju zbog promjena u preferencijama, ograničenjima, sposobnostima i zdravlju. Studija se bavi učestalošću aktivnosti u životu ljudi različitih dobnih skupina. Zaključuje se da je potrebno utrošiti puno više vremena na osobnu njegu, spavanje i odmor, kupovinu, hobije i slobodno vrijeme kod starijih odraslih nego kod mladih i sredovječnih odraslih. Aktivnostima s najvećim fizičkim i psihičkim zahtjevima (kretanje, posao i druge angažirane aktivnosti, aktivno provođenje slobodnog vremena) starije osobe posvećuju manje vremena nego druge dobne skupine (Verbrugge i dr. 1996).

9. Imate li priliku koristiti engleski i, ako da, gdje?

Najveći postotak izjavio je da su skloni koristiti engleski na putovanju (31%). Budući da je engleski danas postao jedan od najrasprostranjenijih jezika na svijetu, dobro dolazi na putovanjima te je pretpostavka da gotovo svi donekle razumiju engleski i da će moći komunicirati svoje potrebe. Putovanje je također korisno za učenje engleskog jer će ljudi biti stavljeni u situaciju da moraju iskoristiti svoje znanje kako bi komunicirali ono što žele na bilo koji način koji znaju. Još jedna prednost koja se može vidjeti u vezi s putovanjem, posebno u zemlje engleskog govornog područja, je izloženost izvornim govornicima i samom jeziku. Pri učenju novog jezika može biti vrlo zgodno biti okružen samo ciljnim jezikom i pokušati mu se prilagoditi koliko god je to moguće. Što se tiče zemalja engleskog govornog područja, mnogi od njih spomenuli su Kanadu jer tamo imaju članove obitelji.

Visoki postotak ispitanika naveo je Internet kao mjesto aktivnog korištenja engleskog jezika, ponajviše na društvenim mrežama koje se koriste za komunikaciju, a njih čak 24% nema priliku koristiti engleski, što je ozbiljan nedostatak koji bi vjerojatno trebao biti pokriven od strane organizatora tečaja kako bi se omogućio aktivniji vid angažmana u procesu učenja stranog jezika.

10. Gdje biste još željeli koristiti engleski?

Na pitanje koje su još prilike u kojima žele pokazati svoje znanje, većina je opet izjavila da bi to željeli iskoristiti na putovanju (48%). Kako bismo izbjegli ponavljanje informacija iz prethodnog pitanja, usredotočimo se na drugi najpopularniji odgovor, tj. korištenje engleskog jezika u svakodnevnom životu. Mnogi ispitanici izrazili su želju da gledaju filmove i TV emisije bez titlova, da mogu surfati internetom i čitati na engleskom (22%). Osjećaju da je engleski vrijedan alat u njihovom svakodnevnom

životu zbog njegove rasprostranjenosti u ovom modernom društvu. Oko 12% također je izjavilo da bi željeli pomoći svojoj djeci i/ili unucima u školi, odnosno oko domaće zadaće iz engleskog. Kao što se vidi iz ovog i nekih drugih pitanja, mnogi od njih imaju rođake i djecu koji žive u inozemstvu, uglavnom u Kanadi, Irskoj i Australiji. To znači da mogu imati unuke koji govore engleski ili samo engleski. Neki od njih čak su rekli da imaju apartmane i kuće na obali koje ljeti iznajmljuju, a engleski im pomaže oko turista koji ne govore hrvatski.

Indikativno je da samo 10% ispitanika navodi želju za korištenjem engleskog jezika na poslu, što sugerira njihovu pasivnu ulogu u odnosu na aktivno uključivanje u suvremenu radnu snagu, što je vidljivo i iz prvog odgovora o njihovoj motivaciji za učenje engleskog jezika.

5.3. Analiza pitanja o afektivnim stavovima prema engleskom jeziku

Završni dio ankete sastojao se od 5 izjava osmišljenih za mjerenje stava učenika prema učenju engleskog i kako vjeruju da to utječe na njih. Tvrdnje su osmišljene kao Likertova ljestvica, što znači da su ispitanicima ponuđeni brojevi od 1 do 5, gdje 1 znači da se s njom uopće ne slažu, a 5 znači da se u potpunosti slažu (pogledati *Prilog 1* za potpunu provjeru zadatka).

1. Osjećam se dobro kad učim engleski.

Zamjetno visok broj učenika, njih 65%, tvrdi da se osjeća dobro dok uči engleski. Budući da je ovaj tečaj besplatan i otvoren za sve, nije obavezan, pa se može zaključiti da ukoliko se nisu osjećali dobro dok uče engleski, vjerojatno ne bi pohađali tečaj. Predavačica je u pred-intervjuu također otkrila da su mnogi od onih koji su upisali svoj prvi tečaj, A1, nastavili dolaziti i učiti, a neki su čak stigli do B1. Nitko od njih nije dodijelio najnižu ocjenu na ljestvici, a samo 2,5% dalo je izjavi broj 2 na ljestvici, što potvrđuje visoku pozitivnu razinu afektivnog stava prema učenju engleskog jezika.

2. Osjećam se ugodno kada pohađam sat engleskog.

Vrlo velik postotak pristupnika (70%) u potpunosti se slaže s ovom tvrdnjom. Tome može pridonijeti niz čimbenika. Prije svega to se može pripisati predavačicama i njihovom pristupu polaznicima i jeziku poučavanja. Ako je učitelj entuzijastičan i pristupačan, to može uvelike utjecati na volju pristupnika za učenjem i na to kako se pri tome osjećaju. Drugo, moglo bi to povezati s organizacijom učionice i atmosferom koja vlada u njoj. Ako je cjelokupna atmosfera ugodna i ohrabrujuća, polaznici će se osjećati spremniji i voljniji za učenje. Iz onoga što je primijećeno u praćenju njihove

nastave, čini se da se osjećaju vrlo otvorenima i opuštenima, ne boje se pogriješiti i podijeliti svoje mišljenje.

3. Imam dojam da mi učenje engleskog pomaže da bolje pamtim.

Većina odgovora varira između 4 (36%) i 5 (48%), što znači da se uglavnom slažu s tvrdnjom. Slično kao i kod hobija, koji su ranije obrađeni u radu, dokazano je da učenje jezika pomaže u kognitivnim procesima kod starijih učenika. U svom članku „Kognitivne prednosti dvojezičnosti“ Marian i Shook (2012: 8) pokazuju da se čini kako dvojezičnost u svom općem smislu poznavanja dva jezika „osigurava sredstvo za obranu od prirodnog pada kognitivne funkcije i održavanje onoga što se naziva ‘kognitivnom rezervom’”. Pojam se također odnosi na učinkovito korištenje moždanih mreža za poboljšanje funkcije mozga tijekom starenja. Autori također potvrđuju da uz odgađanje kognitivnog pogoršanja koje često dolazi sa starenjem, dvojezičnost može zaštititi i od bolesti koje ubrzavaju taj pad, poput Alzheimerove bolesti (Ibidem).

4. Osjećam se spremnim/spremnom za komunikaciju na engleskom.

Većina polaznika se ili ne slaže (20%) ili se niti slaže niti ne slaže (48%), što je povezano sa samovrednovanjem koje su napravili u prethodnom pitanju. Govorenje je u samoevaluaciji ocijenjeno najnižim ocjenama, pa ne čudi što se osjećaju nespremima za komunikaciju. Također, istraživanje je provedeno na polaznicima svih razina, što znači A1, A1+, A2 i B1. Možemo pretpostaviti da bi ti polaznici A1 razine bili manje spremni od možda onih u B1.

Spremnost na komunikaciju razlikuje se od osobe do osobe i može se povezati s osobnošću, samopercepcijom i samoevaluacijom. Oni koji imaju otvoreniju osobnost i ne boje se govoriti u javnosti vjerojatno bi bili spremniji pokušati komunicirati. Također, vjerojatnije je da će govoriti oni koji svoje znanje engleskog percipiraju i ocjenjuju kao zadovoljavajuće za komunikaciju. To također može ovisiti o okruženju i koliko se ugodno osjećaju govoreći u njemu. De Saint Léger i Storch (2009) zaključuju da je percepcija učenika o govornim aktivnostima i sebi kao učenicima u učionici stranog jezika utjecala je na njihovu spremnost da komuniciraju na niz načina. Općenito, kako je samopouzdanje učenika s vremenom raslo, rasla je i njihova spremnost da koriste L2 u nastavi. Međutim, želja učenika za komunikacijom s vršnjacima u malim grupama nije bila ujednačena i bila je pod utjecajem motiva pripadnosti skupini. Sudionice u istraživanju su pripadnice skupina s vrlo čvrstim prijateljskim vezama tako da tu ne bi trebalo biti prepreka za slobodno komuniciranje, no, kako je još uočio Krashen (1981), učinci koje proizvode sposobnosti izvedbe općenito su jači za učenike starije životne dobi nego za mlađe učenike. Starije odrasle

osobe imaju potrebu pravilno se, i gramatički i leksički, izraziti, te ih taj čimbenik vrlo često sputava u slobodnoj komunikaciji na stranom, u ovom slučaju engleskom, jeziku.

5. Učenje engleskog me motivira da se bavim i drugim aktivnostima.

Većina od 40% sudionika u potpunosti se složila s ovom tvrdnjom, 34,5% ih je to smatralo u nešto manjem omjeru dok su ostale postotci gotovo ravnomjerno raspoređeni, što potkrjepljuju podaci iz pitanja o njihovim hobijima. U potonjem pitanju naveli su niz hobija i aktivnosti kojima se bave, a neki od njih motivaciju za dodatne hobije pripisuju učenju engleskog jezika. Nekima bi moglo biti i obrnuto, neke druge aktivnosti motivirale su ih da se okušaju i u engleskom jeziku. Budući da starije odrasle osobe pri učenju engleskog imaju uglavnom intrinzičnu motivaciju, što znači da obavljaju aktivnosti jer to žele ili se zbog toga osjećaju dobro obostrana povezanost ova dva procesa je samorazumljiva. Intrinzična motivacija za sudjelovanjem u aktivnostima u kojima se osjećamo dobro rezultira velikim unutarnjim zadovoljstvom. Iz toga proizlazi da je unutarnje zadovoljstvo veliki poticaj za nastavak i povećanje broja aktivnosti i hobija. Možemo spekulirati i da je kod ovih ispitanika riječ i o osobinama ličnosti gdje su svi u načelu proaktivni i angažirani, no za to bi trebalo provesti prethodno psihologijsko testiranje. Srivastava (2013) tako uočava da samoučinkovitost kao osobina ličnosti može djelovati kao podrška uspješnog starenja. Ostale psihološke i socijalne dimenzije uključuju nečiju sposobnost prilagodbe promjenama, mogućnost donošenja odluka te komunikacija s prijateljima i obitelji. Stoga društveni angažman postaje vrlo važna dimenzija uspješnog starenja.

6. ZAKLJUČCI

S produljenjem životnog vijeka sve je veći interes za starost i starenje u javnosti, ali i među osobama starije životne dobi. Većina autora smatra da su do prije dva desetljeća u fokusu gerontoloških istraživanja bile samo negativne posljedice starenja, npr. rizik od kroničnih bolesti, usamljenosti i općeg tjelesnog i kognitivnog pada. Međutim, ako se zadržavanje zadovoljavajuće razine tjelesnog i psihičkog blagostanja prihvati kao novi oblik uspjeha, proces starenja mogao bi se promatrati kao prilika za primjenu vlastitih sposobnosti u novim okruženjima, pa čak i postizanje nekih novih.

Naše je istraživanje o afektivnim stavovima i učincima učenja engleskog kao stranog jezika ukazalo na neke indikativne činjenice koje ukazuju na različite

afektivne motivacijske čimbenike koji pristupnicima tečaja engleskog jezika u dvije osječke umirovljeničke udruge pomažu u usvajanju jezika, a posebno se ističe njihova želja za komunikacijom s članovima obitelji, osobito unucima, koji žive i rade u inozemstvu, kao i kontakt s pripadnicima mlađih generacija koji bakama i djedovima pomažu pri uporabi Interneta i svladavanju tzv. generacijskog ili digitalnog jaza (Zlomislić i dr. 2022), a što sugeriraju neki od odgovora. Oba ova najčešća odgovora ukazuju na važnost socijalizacije i održavanja društvenih kontakata koji pomažu pri aktivaciji i angažmanu u različitim aktivnostima. Većina pristupnika navodi da je razlog zašto su upisali predmet obnavljanje znanja učenje engleskog jezika kao suvremenog globalnog jezika. Drugi zanimljiv ponuđeni odgovor je putovanje i održavanje kontakata s ljudima, a činjenica da se bave mnogim različitim hobijima, uz kognitivnu angažiranost koju učenje jezika osobito potencira, ukazuje da postoji mogućnost produljenja dugovječnosti i zdrav životni vijek ovih starijih odraslih ljudi. To pokazuje da hobiji osim fiziološke prednosti imaju i onu psihološku. Intrinzična motivacija za sudjelovanjem u aktivnostima u kojima se osjećamo dobro rezultira velikim unutarnjim zadovoljstvom. Iz toga proizlazi da je unutarnje zadovoljstvo veliki poticaj za nastavak i povećanje broja aktivnosti i hobija. Pretpostavka da se pri tome radi i o osobinama ličnosti gdje su svi u načelu proaktivni i angažirani, ukazuje na ograničenje ovoga istraživanja, a za što bi trebalo provesti prethodno psihologijsko testiranje.

S obzirom na to da su starije osobe brzorastuća dobna skupina u našem društvu, postoji mnogo mogućnosti za istraživanje i napredak. Istraživanje je pokazalo da su stariji odrasli učenici sposobni učiti engleski, pa čak i napredovati kroz različite razine težine, pri čemu je vrlo važan afektivni element jer se u ugodnom okruženju polaznika i predavača postižu puno bolji rezultati gdje je uspješna komunikacija preduvjet bilo kakvog uspješnog poučavanja i učenja. Dodatno bi bilo potrebno istražiti i praktične aspekte poučavanja stranog jezika učenicima starije životne dobi, kao što su prikladnost nastavnih materijala, njihova prilagodba slabijem sluhu i vidu isl.

Ovaj je rad napravljen s namjerom da se ispita kako stariji odrasli učenici razmišljaju o učenju jezika, posebice engleskog, i koliko su u tome uspješni, pri čemu su bili bitni njihovi subjektivni, afektivni stavovi kao elementi intrinzične motivacije, vrlo bitne za polaznike ove dobi. Istraživanje pokazuje da čak i oni u dobnoj skupini od 71 do 80 godina mogu biti aktivni, sudjelovati i čak uspjeti u učenju jezika. Naravno da se ovim pitanjima ne može mjeriti razina stečenog znanja, što nam i nije bio cilj, no, s obzirom da se već duže vrijeme intenzivno promiče ideja cjeloživotnog učenja, ovo istraživanje može ponuditi neke signale o tome kako pristupiti

strategijama promicanja aktivnog starenja s ciljem donošenja informiranih odluka o obrazovnoj politici, ali i kako zajednice sa svojim mrežama podrške mogu pomoći u komuniciranju vrijedne ideje međugeneracijske podrške.

LITERATURA

1. Atchley, Robert C. (1989), "A continuity theory of normal aging", *The Gerontologist*, 29(2), 183-190.
2. Babenko, Oksana, Sudha Koppula, Lia Daniels, Lindsey Nadon, Vijay Daniels (2017), "Lifelong learning along the education and career continuum: Meta-analysis of studies in health professions", *Journal of Advances in Medical Education & Professionalism*, 5(4), 157-163.
3. Baltes, Paul B., Margret M. Baltes (1993), *Successful Aging: Perspectives from the Behavioral Sciences*, Cambridge University Press, Cambridge, UK
4. Bialystok, Ellen, Fergus I. M. Craik, Morris Freedman (2007), *Bilingualism as a protection against the onset of symptoms of dementia*, Elsevier Ltd., Toronto
5. Blanche, Patrick (1988), "Self-Assessment of Foreign Language Skills: Implications for Teachers and Researchers" *RELC Journal*, 19(1), 75-93.
6. Blue, George M. (1994), "Self-Assessment of Foreign Language Skills: Does It Work?", *CLE Working Papers*, n3, 18-35.
7. Blumenfeld Henrike K., Sim J. R. Quinzon, Cindy Alsol, Stephanie A. Riera (2017), "Predictors of Successful Learning in Multilingual Older Adults Acquiring a Majority Language", *Frontiers in Communication*, 23(2), 1-19.
8. Brossoie, Nancy (2010), *Social Gerontology*, Jones and Bartlett Publishers, LLC, Burlington, Massachusetts
9. Cowgill, Donald O., Douglas L. Holmes (1972), *Aging and Modernization*, Appleton-Century-Crofts, New York, NY
10. Cumming, Elaine, William Henry (1961), *Growing Old: The Process of Disengagement*, Basic Books, New York
11. De Saint Léger, Diane, Neomi Storch (2009), "Learners' perceptions and attitudes: Implications for willingness to communicate in an L2 classroom", *System*, 37, 269-285.
12. Diggs, Jessie (2008), "The Continuity Theory of Aging", *Encyclopedia of Aging and Public Health*, Springer US

13. Eurostat (2024), *Demography of Europe – 2024 edition*; <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2024>
14. Fagerström, Jessica, Marja Aartsen (2013), "Successful Ageing and its Relationship to Contemporary Norms. A Critical Look at the Call to "Age Well"", *Recherches sociologiques et anthropologiques*, 44(1), 51-73.
15. Feinstein, Sheryl (2006), *The Praeger Handbook of Learning and the Brain*, Volume 1. Greenwood Publishing Group
16. García Mayo, María del Pilar, María L. García Lecumberri (2003), *Introduction*, u: García Mayo, María del Pilar & María L. García Lecumberri (eds.), *Age and the Acquisition of English as a Foreign Language*, Multilingual Matters, Bristol, vi–xi
17. Gardner, Robert C. (1985), *Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation*, Edward Arnold, London
18. Havighurst, Robert J. (1963), "Successful Aging", u: Williams et al. (eds.) *Processes of Aging*, Atherton Press, New York, 299-320.
19. Heinz, Melinda, Nicholas Cone, Grace de Rosa, Alex J. Bishop (2017), "Examining Supportive Evidence for Psychosocial Theories of Aging within the Oral History Narratives of Centenarians", *Societies*, 7(2), 1-21.
20. Hertzog, Christopher, Arthur F. Kramer, Robert S. Wilson, Ulman Lindenberger (2008), "Enrichment Effects on Adult Cognitive Development: Can the Functional Capacity of Older Adults Be Preserved and Enhanced?", *Psychological Science in the Public Interest*, 9(1), 1–65.
21. <https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/decade-proposal-final-apr2020-en.pdf>
22. Hu, Ruyun (2016), "The Age Factor in Second Language Learning", *Theory and Practice in Language Studies*, 6(11), 2164-2168.
23. Kormos, Judit, Kata Csizér (2008), "Age-Related Differences in the Motivation of Learning English as a Foreign Language: Attitudes, Selves, and Motivated Learning Behavior", *Language Learning*, 58, 327-355.
24. Krashen, Stephen D. (1981), *Second Language Acquisition and Second Language Learning*, Pergamon Press Inc., Oxford
25. Lamb, Martin, Kata Csizér, Alastair Henry, Stephen Ryan (eds.) (2019), *The Palgrave Handbook of Motivation for Language Learning*, Palgrave Macmillan, Basingstoke
26. Leatherdale, Anna (2017), "Reasons for older people to join a dance class"; <https://www.ageukmobility.co.uk/mobility-news/article/reasons-older-people->

- join-dance-class
27. Lenneberg, Eric H. (1967), *Biological foundations of language*, John Wiley and Sons, New York, NY
 28. Maddox, George L. (1968), "Persistence of life-style among the elderly". u: B. L. Neugarten (ed.), *Middle age and aging*, University of Chicago Press, Chicago, 181-183.
 29. Marian, Viorica, Anthony Shook (2012), *The Cognitive Benefits of Being Bilingual*, 31; Retrieved from: www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3583091/
 30. Morford, Jill P., Rachel I. Mayberry (2000), "A reexamination of "early exposure" and its implications for language acquisition by eye", u: C. Chamberlain, J. P. Morford, R. I. Mayberry (eds.), *Language acquisition by eye*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 111–127.
 31. Muñoz, Carmen (2010), *On how age affects foreign language learning*; Retrieved from: www.enl.auth.gr/gala/14th/Papers/Invited%20Speakers/Munoz.pdf.
 32. Muñoz, Carmen, David Singleton (2011), "A critical review of age-related research on L2 ultimate attainment", *Language Teaching* 44(1), 1–35.
 33. Murman, Daniel L. (2015), "The Impact of Age on Cognition", *Seminars in hearing*, 36(3), 111-121.
 34. Norris, Pippa (2001), *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty and the Internet in Democratic Societies*, Cambridge University Press, Cambridge, UK
 35. Oscarson, Mats (1989), "Self-assessment of language proficiency: rationale and applications", *Language Testing*, 6(1), 1-13.
 36. Öz, Eda (2022), "The Impact of Gender Differences on Lifelong Learning Tendencies in Turkey: A Meta-Analysis", *Sage Open*, 12(2)
 37. Penfield, Wilder, Lamar Roberts (1959), *Speech and Brain Mechanisms*, Princeton University Press, Princeton
 38. Petrović, Elvira (ur.) (2002), *The First 25 Years of English Studies in Osijek. Anthology*, Josip Juraj Strossmayer University - Faculty of Education, Osijek
 39. Pfenninger, Simone, Sabrina Polz (2018), "Foreign language learning in the third age: A pilot feasibility study on cognitive, socio-affective and linguistic drivers and benefits in relation to previous bilingualism of the learner", *Journal of the European Second Language Association*, 2(1), 1–13.

40. Phillipson, Chris (1998), *Reconstructing Old Age: New Agendas in Social Theory and Practice*, Sage, London / New Delhi
41. Rokita-Jaśkow, Joanna (2013), *Foreign language learning at pre-primary learning: parental aspirations and educational practice*, Pedagogical University Press, Krakow
42. Rowe, John W., Robert L. Kahn (1987), "Human Aging: Usual and Successful", *Science*, 237(4811), 143-149.
43. Satow, Roberta (2020), "Why Is Travel Healthy for Older People?", *Psychology Today*; Retrieved from: <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/life-after-50/201803/why-is-travel-healthy-for-older-people>
44. Schoultz, Magnus, Johan Öhman, Mikael Quennerstedt (2020), "A review of research on the relationship between learning and health for older adults", *International Journal of Lifelong Education*, 39(5-6), 528-544.
45. Singleton, David, Simone E. Pfenninger (2018), "L2 acquisition in childhood, adulthood and old age: Misreported and under-researched dimensions of the age factor", *Journal of Second Language Studies*, 1(2), 254-275.
46. Srivastava, Kalpana, Ram C. Das (2013), "Personality pathways of successful ageing", *Industrial Psychiatry Journal*, 22(1), 1-3.
47. Tikkanen, Tarja, Barry Nyhan (eds.) (2006), *Promoting lifelong learning for older workers. An international overview*, Office for Official Publications of the European Communities
48. Toepoel, Vera (2012), "Ageing, Leisure, and Social Connectedness: How could Leisure Help Reduce Social Isolation of Older People?", *Social Indicators Research*, 113(1), 355-372.
49. Tomioka, Kimiko, Norio Kurumatani, Hiroshi Hosoi (2016), "Relationship of Hobbies and a Purpose in Life With Mortality, Activities of Daily Living, and Instrumental Activities of Daily Living Among Community-Dwelling Elderly Adults", *Journal of Epidemiology*, 26(7), 361-370.
50. Tonković, Aleksandra, Luka Pongračić, Predrag Vrsalović (2020), "Djelovanje pandemije Covid-19 na obrazovanje diljem svijeta, *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama*, 4(4), 121-134.
51. United Nations (2020), *UN Decade of Healthy Ageing: Plan of Action*;
52. Van der Slik, Frans W. P., Roeland W. N. M. van Hout, Job J. Schepens (2015), "The Gender Gap in Second Language Acquisition: Gender Differences in the Acquisition of Dutch among Immigrants from 88 Countries with 49 Mother Tongues", *PLoS One*. 10(11):e0142056.

53. Verbrugge, Lois M., Ann Grubber-Baldini, James L. Fozard (1996), "Age Differences and Age Changes in Activities: Baltimore Longitudinal Study of Aging", *Journal of Gerontology: SOCIAL SCIENCES*, 51B, no.1, 30-41.
54. Verghese, Joe, Richard Lipton, Mindy Katz, Charles Hall (2003), "Leisure Activities and the Risk of Dementia in the Elderly", *The New England Journal of Medicine*, 348(25), 2508-2516.
55. Wong, Roger Y. (2018), "A New Strategic Approach to Successful Aging and Healthy Aging", *Geriatrics* (Basel), 29, 3(4):86.
56. World Health Organisation (2018), "What Is Healthy Ageing?", <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/healthy-ageing-and-functional-ability>
57. Zlomislčić, Jadranka, Mato Matijević, Katarina Šijaković (2022), "Bridging the Digital Divide: Participation Inequality in Eastern Croatia", *Društvene i humanističke studije*, 7(4(21)), 625-648.

Prilog 1. Anketa

SUGLASNOST

za provođenje istraživanja na sudionicima tečaja

Molimo Vas suglasnost za sudjelovanjem u anketiranju za potrebe istraživanja izv. prof. dr. sc. Tanje Gradečak o utjecaju i stavovima o učenju engleskog jezika s obzirom na starost učenika. Za popunjavanje upitnika trebat će Vam oko 15 minuta. Identitet ispitanika i rezultati ankete ostat će anonimni i dostupni samo istraživačici. U slučaju da imate bilo kakvih pitanja, slobodno se javite istraživačici na telefon broj 099xxxxxx. Zahvaljujem!

„Svojom potpisom izražavam svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju i potvrđujem da sam informiran(a) da je moje sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno, da imam pravo odustati u bilo kojem trenutku, da su istraživači obvezni pridržavati se Etičkog kodeksa i da su dužni zaštititi tajnost podataka.“

U Osijeku, _____

_____ (vlastiti potpis)

U P I T N I K

Molimo Vas da zaokruživanjem označite podatak koji se odnosi na Vas ili napišete odgovor.

Spol: M Ž Godina i mjesto rođenja: _____

Najviša stečena stručna sprema: NKV, KV, SSS, VSS, doktorat

Koje strane jezike govorite?

Jeste li prije ovoga tečaja učili engleski i koliko dugo?

Koliko dugo ste pohađali tečaj engleskog u ovoj udruzi?

Zašto ste se odlučili upisati tečaj engleskog jezika?

Kako ste saznali za ovaj tečaj engleskog jezika?

Pohađate li trenutno još neki tečaj i koji?

Imate li neki hobi i koji?

Koliko puta tjedno se bavite dodatnim aktivnostima i hobijima?

Imate li prilike koristiti se engleskim jezikom i gdje?

Molimo Vas da brojevima 1 do 5 označite koje od jezičnih područja vidite kao svoju jaču stranu pri učenju engleskog jezika, gdje je 1- najslabije, a 5 - najbolje.

vokabular (pamćenje riječi) _____ gramatika _____
čitanje _____ slušanje _____ govor _____

Molimo Vas da na skali od 1 (u potpunosti se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem) označite slažete li se s tvrdnjom:

Osjećam se dobro kada učim engleski.	1	2	3	4	5
Kada sam na satu engleskog osjećam se ugodno	1	2	3	4	5
Imam dojam da mi učenje engleskog pomaže da bolje pamtim.	1	2	3	4	5
Osjećam se spremnom komunicirati na engleskom.	1	2	3	4	5
Učenje engleskog motivira me da se počnem baviti i nekim drugim aktivnostima.	1	2	3	4	5

SUCCESSFUL AGING AND LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Summary:

The Activity Theory proposed by Havighurst (1963) suggests that successful aging is achieved when older adults remain active and maintain social interactions. The quality of life, an individual's adaptation to aging and a sense of well-being are closely related to the preservation of previous social habits, as well as to the level of physiological, psychological and cognitive activities. One of the cognitive abilities that can contribute to maintaining a satisfactory level of active aging is learning a foreign language, and this research shows some preliminary results about the effects of learning English as a foreign language on the sense of well-being of retired older adults. After a discussion on the definition of the term 'older adult' and an overview of the theoretical background of aging through the Theory of Detachment, Activity and Continuity, respectively, the results of a study conducted on 80 participants of an English language course for retired elderly persons were presented using a questionnaire with open-ended questions and assessment questions which examines socio-affective factors in the process of learning English. It is structured in its basic elements according to the survey conducted in Pfenninger and Polz (2017: 6) on the effect of a foreign (L2) language course on socio-affective factors, i.e. students' motivation to learn English in the older age. The results indicate that there are certain age limitations of the human ability to learn foreign languages, as well as age differences in foreign language learning, but that high motivation and a sense of intellectual satisfaction as well as interaction with the lecturer and other participants during the learning process contribute to the feeling of well-being of the participants.

Keywords: successful aging, older adults, language learning, English as a Foreign Language

Adresa autorice
Author's address

Tanja Gradečak
Sveučilište Josipa Jurja Strossnayera
Filozofski fakultet u Osijeku
tgradeca@ffos.hr

